

*Лісова Н. І.,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу економіки та управління загальною середньою освітою,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПІДРУЧНИКУ ДЛЯ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Законодавчо закріплене державно-громадське управління в сфері освіти має здійснюється на засадах «дитиноцентризму», партнерства з громадськими інститутами, довіри шляхом раціонального добору світоглядно-філософських засад взаємодії, моделей та комплексного механізму [3, с.15-16 ; 6].

Партнерство, як базисна засада державної політики у сфері освіти (статті 6 і 81 Закону України «Про освіту») [2, с. 10, 74-75] та державно-громадської взаємодії, представляє такий вид взаємозв'язків і «взаємовідносин між органами влади, інститутами громадянського суспільства, підприємництвом, різними соціальними групами, за якого різні соціально-економічні інтереси досягаються шляхом компромісу взаємовигідних цілей та узгоджених дій» [5, с. 291]. Розрізняють такі види партнерства, як: державно-громадське, державно-приватне та галузеве, що за типовою приналежністю відносяться до соціального типу та здійснюється шляхом застосування дієвих механізмів. Соціальний складник містить представників «громадськості (громадських лідерів, зокрема депутатів, членів освітніх громадських організацій, бізнесменів, духовенства, батьків, педагогів)» [1, с. 69], учнів, їхніх батьків, органи самоврядування та самоорганізації, представників громад тощо. До педагогічного – складника належать керівники, педагоги, відповідні органи самоврядування, асоціації педагогів-дослідників, асоціації керівників шкіл, експерти шкільної освіти тощо.

Соціально-педагогічне партнерство розглядаємо як вид соціального партнерства та демократичну взаємодію рівноправних суб'єктів, об'єднаних для досягнення спільноузгодженої мети, вирішення завдань у всебічному розвитку особистості, розвитку ключових навичок, які потрібно розвивати у XXI столітті за дотримання морально-етичних цінностей (ініціативність суб'єктів, відповідальність за спільну справу, відкритість і чесність у професійних стосунках та яке здійснюється шляхом реалізації механізмів.

Найбільш поширеними механізмами соціального партнерства на рівні міста є: механізми науково-громадського консультування, публічного обговорення питань, державно-громадської експертизи, громадського та експертного контролю, соціальний діалог, механізми PR (public relations) – «паблік рилейшенз» (від англ. public relations відносини з публікою, зв'язок з громадськістю), спрямовані на консолідацію дій. Для розгляду механізму соціально-

педагогічного партнерства необхідно визначити суб'єктів-партнерів і їх об'єднання. На рівні міста суб'єкти соціально-педагогічного партнерства представлено відділом освіти, органами міського самоврядування та органами державної влади, закладами освіти, різними установами, громадськими організаціями задля визначення та втілення в життя узгодженої освітньої політики. Партнерами відділу освіти стають консультативно-дорадчі структури при органах державної влади і місцевого самоврядування, зокрема громадські ради, радники й консультанти від представників громадськості при посадових особах. Таке партнерство відбувається всередині системи загальної середньої освіти (далі – ЗСО), зокрема і міст та залежить від масштабу та специфіки функціонування.

Партнерство на рівні закладу освіти можна розглядати всередині та визначити різні його рівні: перший рівень – це класний колектив, партнерами якого є учні, вчителі, батьки, батьківський комітет класу (педагогічне партнерство); другий рівень (внутрішньошкільний) – колектив, партнерами якого є адміністрація, органи шкільного самоврядування (учнівського, батьківського), профспілка (педагогічне партнерство); третій – взаємодія школи з соціальними партнерами ззовні (соціально-педагогічне партнерство). Соціально-педагогічне партнерство детермінує спільні дії суб'єктів, які об'єднані законодавчо визначеною метою освіти, завжди має структуру і містить зміст, що визначає взаємодію партнерів. Зміст соціально-педагогічного партнерства визначається метою й завданнями закладу освіти, громади, відділу освіти, стратегією й тактикою розвитку загальної середньої освіти та «спрямований на розв'язання соціально значущих проблем. Завданнями закладу освіти є формування молодого покоління з високим рівнем сформованості людської та громадянської гідності, правовим гарантіями та заслужено наданими духовними та матеріальними благами, яке реально здатне сприйняти, критично оцінити, а головне – впроваджувати та розвивати ідеї демократії та соціальної рівності» [4, с.4].

Різновид взаємодії в процесі партнерства вказує на те, як партнери співпрацюють, узгоджують плани й реалізують їх. Ефективність співпраці, взаємодії партнерів встановлюється за такими критеріями: 1) активність партнерів у визначенні цілей (на близьку й далеку перспективу) та планування спільних заходів щодо їх досягнення; 2) відповідальність їх за спільний результат; 3) тип відносин: довіра, взаємоповага, відкритість, щирість, чесність тощо. Зазначимо, що вибудовування соціально-педагогічного партнерства – справа не з легких, ініціатору та його організатору потрібні знання й уміння для його формування та окреслення засад їх взаємодії.

Процес взаємодії відбувається поетапно від нижчого до вищого рівня. *Перший етап – це етап взаємної адаптації*, під час якого відбувається пошук і знайомство партнерів, визначення спільних інтересів, вивчення особливостей діяльності суб'єктів-партнерів. *Другий етап –*

довірчих відносин –відзначається визначенням мети й завдань, змісту взаємодії партнерів, можливостей кожного суб'єкта у співпраці. При цьому варто враховувати потреби та інтереси кожного, виробляти спільні правила взаємодії. Якщо розглядати ці етапи соціально-педагогічного партнерства на рівні класу та внутрішньошкільному рівні, то сутність їх полягатиме в спілкуванні, взаємодії та співпраці між учителем, учнями й батьками. Учитель при цьому має бути наставником, а родина має бути залучена до побудови освітньої траєкторії розвитку дитини. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, стають добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Якщо ж аналізувати партнерство відділу освіти, закладу освіти з соціальними партнерами, то етапи адаптації, взаємодії ґрунтуватимуться насамперед на взаєморозумінні й прийнятті інтересів іншої сторони, за необхідності – їх корекції. Соціально-педагогічне партнерство залежить від форми взаємодії, враховуючи загальнолюдські цінності й цінності національної культури, яка будується у формі договірних відносин.

Етап довірчих відносин у різних суб'єктів партнерства відбувається неоднаково, на них може впливати багато чинників: рівень культури партнерів, комунікаційні вміння, умови співпраці тощо. Важливо, що в партнерів, які досягають довірчих відносин, знижується рівень взаємоконтролю, а підвищується взаємна відповідальність за результати діяльності. На цьому етапі відбувається спільне обговорення інноваційних практик, взаємодопомога й взаємопідтримка сторін, забезпечується позитивний психологічний настрій у співпраці, узгоджуються позиції, здійснюється вибір пріоритетів. Припускаємо, що можуть виникати в процесі співдіяльності конфлікти, але, зазвичай, вони мають конструктивний характер, виробничу спрямованість.

Соціально-педагогічне партнерство, що переходить до *третього етапу* свого розвитку – *етапу творчої взаємодії* у процесі державно-громадського управління ЗСО – набуває ознак ефективності взаємовідносин, співдружності, розвитку суб'єктів, що перебувають у взаємодії. На основі трансформації взаємодії між партнерами, їхніх відносин встановлюються рівні розвитку соціально-педагогічного партнерства (початковий, середній, високий).

Механізм соціально-педагогічного партнерства має запроваджуватися з механізмами впровадження форм співпраці між названими суб'єктами партнерства та педагогічними працівниками. Насамперед це такі механізми впровадження форм співпраці як: механізм організації й проведення періодичних консультацій, колективних переговорів у процесі підготовки статутів, стратегій, освітніх програм, проектів, рішень, під час розв'язання проблем, конфліктів та й загалом під час вироблення стратегії й тактики розвитку освітньої політики на місцевому рівні. Дієвими формами мають стати постійні «відкриті діалоги» для взаєморозуміння та взаємоузгодження в процесі реалізації місцевої освітньої політики, а також

щорічні громадські слухання, на яких органи державної влади (громадського самоврядування) отримують інформацію про ставлення громадськості до вже ухвалених рішень або до тих, які мають ухвалити (Громадські слухання певною мірою можуть набувати властивостей форуму, як зазначають автори праці «Управління освітою» [7]). Актуальним є громадський контроль за виконанням органами влади ухвалених рішень, спільних проєктів, програм розвитку ЗСО, розподілом і використанням фінансів.

Важливу роль у реалізації механізму соціального партнерства щодо розвитку ЗСО відіграє взаємодія школи й батьківської громадськості, як соціально-педагогічних партнерів, у процесі створення та запровадження моделі шкіл, побудованих на довірчо-партнерських засадах людиноцентризму. Практичне втілення моделі «Школи культури довіри» надає змогу одержати такий вид соціально-педагогічного партнерства, як взаємодія на партнерських і довірчих засадах, об'єднана спільними цілями й завданнями, спрямована на створення комфортного освітнього середовища для навчання, виховання й розвитку дитини-Людини, гідної довіри, тобто для успішної її соціалізації. Для цього суб'єктам державно-громадського управління необхідно створити відповідні організаційно-педагогічні умови, суть яких полягає в підготовці педагогічних колективів до роботи з учнями, батьками, представниками громадськості щодо формування довіри на різних рівнях; підготовці керівників самоврядних організацій до роботи в системі соціально-педагогічного партнерства; організації співпраці об'єднання «педагоги – діти – батьки – громада»; формуванні мотиваційної готовності педагогічного, батьківського, учнівського колективів і членів міської громади до процесу взаємодії на засадах довіри.

Соціально-педагогічне партнерство за умови успішного його впровадження трансформує суб'єктів взаємодії в добровільних партнерів, які будуть готові до взаєморозуміння, взаємопідтримки, взаємодопомоги на основі культури довіри, що, своєю чергою, стимулюватиме розвиток відповідальності кожного суб'єкта партнерства. Соціально-педагогічне партнерство в такій складній системі, як «Школа формування довіри – Школа громадської довіри – Школа культури довіри», сприятиме створенню «соціокультурного та освітнього простору», який стане ресурсом для життєтворчості всіх його суб'єктів.

Механізм соціально-педагогічного партнерства варто спрямувати на створення умов взаємодії не лише школи, батьківства, органів шкільного самоврядування, а й органів громадського самоврядування, бізнесу та й всієї громади на довірчих та партнерських засадах. Вважаємо за доцільне взаємодію побудувати насамперед на принципах: цілепокладання, співуправління, гуманізації, довірчої команди, інтеграції, відповідальності, добровільності та свободи вибору, гідності й довіри.

Література:

1. Довбиш І. Модель державно-громадського управління ЗНЗ. Директор школи, ліцею, гімназії. 2006. № 1. С. 69–75.

2. Закон України «Про освіту». Київ, 2018. 125 с.
3. Калініна Л. М. Управління новою українською школою. Порівняльна характеристика концептуальних змін. Директор школи. 2017. № 1. С. 12–21.
4. Kalinina L., Kalinina G. Genesis and problems of development of state-public management of education in Ukraine. Український педагогічний журнал. 2016. № 1. С. 30-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_1_6
5. Коляда М. Співвідношення понять «соціальне партнерство» і «соціальний діалог» у трудовому праві: теорія та практика. Публічне право. 2013. № 4. С.291–296.
6. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ: Т-во «Знання» України, 2010. 385 с.
7. Управління освітою. За наук. ред. В. П. Беха; редкол. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. 546 с.